

La neu: una qüestió d'interès antropològic i social?

Pere Rodés i Muñoz¹ i Mª Carmen Miranda Parlon. Registro Estatal de Accidentes por Alud. Vocalia de aludes de la Sociedad Española de Medicina y Auxilio en Montaña
1. Antropòleg

"La nevada o el invierno de 1786" de Francisco de Goya, conservat al Museu del Prado de Madrid. Goya recrea de forma realista, per aquella època, la cruïsa i duresa de l'hivern

Aquest escrit només pretén ser un petit esquema i fer una breu reflexió de la relació que ha existit i existeix entre l'home i la neu.

Malgrat el canvi climàtic—del qual sembla que no en som conscients i al qual no posem cap remei— cada hivern la neu cobreix una bona part de la superfície de les muntanyes de la península Ibèrica, durant més de 100 dies a l'any, normalment, entre finals de novembre i mitjans d'abril.

Ens van ensenyar a l'escola que l'estat espanyol és un dels països més muntanyosos d'Europa, situat al SW del continent, entre un mar càlid, el Mediterrani, i un oceà fred, l'Atlàntic; amb un relleu difícil, que condiciona un clima peculiar en els diferents indrets d'aquesta geografia. En aquest

context s'originen nevades generalment per sobre dels 800 a 1000 metres d'altitud, encara que episòdicament i de forma molt esporàdica apareix la neu fins el nivell del mar.

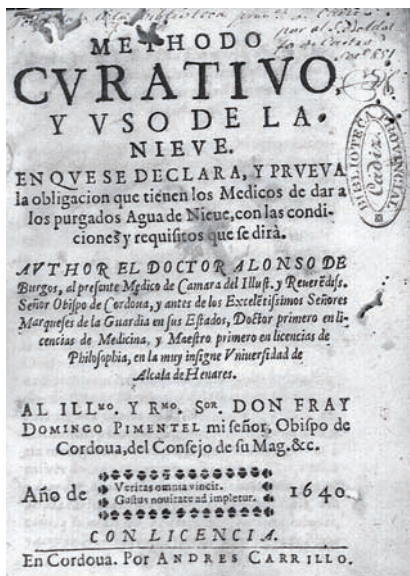
Des de temps immemorials l'home d'aquestes contrades ha estat convivint estretament amb la neu. Aquesta, per bona o mala sort, ha ajudat i perjudicat gairebé a la vegada als pobladors d'aquest país, convertint-se en un factor de gran valor i importància social.

Ja els àrabs van introduir l'ensenyança d'utilitzar la neu com a conservant, refrigerant dels aliments i les begudes. Durant els segles XVI i XVII la medicina també es va preocupar de la neu i varis metges d'aquestes èpoques van escriure els primers

tractats sobre l'ús terapèutic de la neu, amb una línia de continuïtat, des de el món clàssic fins a la medicina renaixentista.

El comerç de la neu es va fer popular durant més de 500 anys en molts llocs de la geografia hispana. Es van construir les neveres i va aparèixer un nou ofici: els "neveros", que recollien, custodiaven i transportaven, els blocs de neu convertits en glaç, de les zones muntanyoses fins a les ciutats. El comerç de la neu proporcionava interessants ingressos en forma d'impostos i aranzels (per exemple, el *gabelot de la neu* en el regne de València) a les administracions locals, forals i reals.

"*Año de nieves, año de bienes*" diu un refrany popular. Des de l'antiguitat,

Portada d'un dels primers llibres sobre l'utilització de la neu en la medicina del segle XVII, atribuït a Alfonso de Burgos i publicat a Cordoba al 1640

el fenomen meteorològic de la neu mentre fos moderat ha estat sempre ben rebut per la població, perquè dins d'un context social i econòmic bàsicament rural, representava una bona font d'ingressos a partir de l'aparició de bones collites. Si la nevada no era moderada, el pes de la neu ocasionava greus perjudicis a l'agricultura per caiguda o trencament dels arbres fruiters.

Però en l'Espanya rural, i no hauríem d'oblidar que Espanya ha estat rural pràcticament fins l'acabament de la Guerra Civil, la neu que cobria els camps i els camins aïllava a les poblacions, d'aquesta forma s'aturava les tasques del camp i això es traduïa en penúries (en escassetat extrema) de diferents formes i consideració, portant a les classes obreres a situacions apurades, per la qual cosa ha estat menester l'auxili de les autoritats i a la caritat particular (Noticiero Universal 04/01/1894 i 10/1/1895:2).

També, el pes de la neu enfonsava els teulats de les cases i les destruïen, malmesant persones, moblatge i bestiar. El bestiar dels pagesos, sense aliments, moria. Per això, era necessari la construcció de túnels en la neu per comunicar les cases i els corrals per poder atendre el bestiar.

Per als habitants dels municipis propers als passos muntanyosos,

la neu ocasionava per una banda, greus problemes, però per una altra, era una font d'ingressos al dedicar-se a espalar la neu, per netejar les carreteres i vies fèrries, o marcar el camí amb pals i així el trànsit viari no era interromput entre els grans nuclis de la població. Els diversos monarques dictaven decrets i reials ordres que eximien aquests pobles de pagar impostos a canvi d'aquesta tasca. (Acebo y Hospital de Fucebadon el 15/02/1489, Pajares 1754).

Amb l'industrialització, la construcció i manteniment de les vies fèrries, canals i obres hidroelèctriques en zones de muntanya ha afavorit, en ocasions, els accidents deguts a la neu. Neixen noves professions, com la dels "palistes" o conductors de les màquines o camions llevaneus, que venen a reemplaçar a els espaladors de no fa mases anys.

A posteriori de les grans nevades, amb el pas dels dies i l'augment de les temperatures, es fonia la neu amb el risc de que es produïssin inundacions de les conques hidrogràfiques per excés de cabal en llacs i rius, anegant pobles i camps de conreu.

A les ciutats més grans, les nevades ocasionaven el caos, provocant accidents i lesions per caigudes dels ciutadans, habituats o no a aquest element blanc, i calia realitzar una important despesa de l'erari públic dedicat a la neteja dels carrers. La neteja dels carrers de Madrid de la neu caiguda el 6 de gener de 1945 va costar 12.000 duros de l'època (La Vanguardia 16/01/1945).

En la actualitat, la neu —que no deixa de ser aigua en estat sòlid— forma reserves hídriques, sempre desitjables, que amb el desglaç primaveral omplen els embassaments i ens permet seguir amb el nostre desfrenat ritme de vida.

L'aparició en els darrers 60 anys de potents infraestructures dedicades al lleure i als esports de la neu permeten "fer l'agost" en ple hivern. En la temporada 2005-2006, les estacions d'esquí catalanes van recaptar 450 milions de euros (Diari "Que!" 23-04-2006). Les estacions requereixen neu en els pendents de les muntanyes, però amb uns accessos nets i segurs que permetin l'anada i tornada dels turistes. Una temporada escassa de neu ocasiona serioses pèrdues econòmiques en aquestes estructures de les quals viuen molts treballadors.

Però, per als "urbanites" actuals, que ja no viuen adaptats al medi, la neu ocasiona tants o més problemes en els seus desplaçaments per la xarxa viària del país, a més dels problemes econòmics per l'establiment de costoses campanyes de prevenció nivometereològiques a les que sembla que ningú en fa cas.

I sempre han estat i estaran presents aquestes masses de neu que s'esfondren pels vessants de les muntanyes amb violència i estrèpit, els *adenes*, *argayos*, *lurtes*, *lleuvas de neu*, *pobis* o *mueldas*, segons els parlars dels diferents llocs d'aquest país, i que gota a gota, han ocasionat pèrdues humanes i econòmiques de difícil quantificació, a través del temps i de la història. ●